

Kampanjenes tidsalder

110191

Vi lever i kampanjenes tidsalder. — Nylig ble det satt i gang en kampanje for å øke den norske matproduksjonen. «Mataukingsmøter» heter den nye landeplagen. Det første møte ble holdt i Bøndenes Hus tirsdag 27. januar med representanter fra alle landbrukselskapene i landet med unntagelse av Finnmark. Landbruksdepartementet var representert bl. a. ved statsråd Oksvik. Han advarte deltaerne og sa at de på ingen måte skulle være noe slags heia-gjeng for regjeringens politikk. Kritikken skulle fritt slippe til. Vi takker statsråden for disse ord, men vil gjerne tilføye at hvis det skal være noen mening i kritikken, må regjeringen være mere lydhør for kritikk enn hittil.

Statsråden opplyste at produksjonen i 1946 av

salgskorn var helt oppe i 90 000 tonn mens man i år bare kan regne med 60 000 tonn. Statsråden karakteriserte dette som «misdriving». Han mente formodentlig å kritisere bøndene. Imidlertid har bøndene etter vår mening reagert ganske normalt når de satte ned produksjonen av korn fordi kornprisene var for lave. Statsråd Oksvik sa at det var ingen grunn til å slåss om prisene, idet regjeringen ville følge kornrådets forslag om minstepriser. Det høres bedre, for det er prisene — med visse reservasjoner for efterspørsleelastisiteten — som bestemmer både tilbud og efterspørsel. Ingen kampanjer eller møter kan endre dette faktum. Friere markeder vil hjelpe, ikke møter og kampanjer.

Tidsbetraktninger

Hva er det i veien med isfronten?

"FARMA ND"
14/2. 1948.

Hvis silkefronten har urett så må jo isfronten ha rett. Det er det gamle resonnement, men tror man nu egentlig at det er så enkelt? Man må være isfrontmann for å tro det. Og ikke engang da! For det er med isfrontkjemperne akkurat som med frontkjemperne, de kjenner sig ikke helt vel der de ligger i skyttergravene på den nye «østfront», de har den samme hemmelige tvil på kampens berettigelse og målets renhet som disse — i en selvløgn uniformerte «idealister» begge to.

De har satt sig til doms over en flokk opprørere som talte sine hundre millioner og var utbredt over hele jorden. Jeg snakker ikke om hva der lå bak dette opprør eller om dets berettigelse. Jeg fester bare oppmerksomheten ved denne verdenshistoriske kjennsgjering. De har satt sig til doms over *verden av i dag*, den verden de selv utgjør en ikke uvesentlig bestanddel av, og en bestanddel som kanskje var den vesentligste årsak til at nazismen kunne få sitt gjennombrudd. La oss foreløpig nøyes med dette kanskje, det er mere enn nok til at en høyere rettferdighet ville ha utskutt dem av domsmennes rekke hvis spørsmålet var blitt forelagt den. Og er det i virkeligheten ikke også blitt det? Er det ikke et hemmelig instinkt som sier oss alle at her dreier det sig ikke om alminnelig rett og rettferdighet, men om et politisk oppgjør, lik det efter den franske revolusjon eller efter de rødes opprør i Finland?

En dommer er som sådan intet menneske, han er i sin egenskap av dommer inkarnasjonen av et abstrakt prinsipp, rettens prinsipp; derfor er han også ikledd en særskilt drakt, dommerkappen, likesom presten har han sin samarie, kongen sin purpurkåpe og paven sitt hvite skrud. Kan man nu si noe lignende om den «isfront» som har oppkastet sig til dommer over «landssvikkerne»? Nei, og man kan ikke engang si det om dens juridiske garantier som praktiserer landssvikandringen. De er anklagere som har trukket i dommerkappen for å dømme anklagede, de er seierherrene som avstraffer de besvirede. Vi har ikke den samme respekt for disse dommere når de dommer i en landssviksak som når de dommer i en alminnelig straffesak, vi vet det er to forskjellige ting, og de må selv ha

merket det alle de ganger de har hatt en anklaget av den første kategori foran sig.

Landssvikdomstolene er revoslusjonstribunaler, ingen tvil om det, og isfronten, som står og skriker utenfor, er *tricolorene* fra barrikadene. De kan gjøre sig så store de vil og tale i folkets navn så meget de vil, folket har ikke sendt bud efter dem for å bli utrensket for nazismen, like så litt som det hadde sendt bud efter quislingene for å bli frelst fra bolsjevismen og plutokratiet. De har selv ubedt samlet sig for å utnytte denne situasjon til egne politiske eller personlige formål. Det gjelder i ethvert fall spissene og de foretagsomme av dem, og om dem som i naivitet har fulgt dem uten å ha slike hensikter vil jeg helst ikke uttale mig; de er i den samme situasjon nu som de naive og godtroende der fulgte nazistene, og de er klar over det og forsøker stille å trekke sig tilbake, de «ror» med filler om årene. Over hele verden viser det sig at det er *komunistene* som mest målbevisst har tatt hånd om motstandsbevegelsen og forsøkt å utnytte den og de *radikale* som har konkurrert så godt de kunne, men med mere og mere dårlig samvittighet og slett skjulte betenkeligheter. Der er efterhånden en skala innenfor isfronten som trekker fra de klare klinkende istapper til den bare grumsete sørpe. Avisene avspeller den tydelig nok.

Isfronten bygger på to falske forutsetninger og hviler på et helt igjennem sviktende grunnlag. Den bygger for det første på en forutsetning som jeg vil illustrere med noen ord jeg fant i manuskriptet til en ny dansk bok. Forfatteren forteller om sin barndoms leker og kommenterer dem således:

«Naar vi selv legede og udførte heltebedrifter, saa var det bedrifter, vi vilde hvad vi drømte, og vel at mærke uden den besættende ærgerrighed, der hører moderne voksne til; ogsaa uden intrigante planlæggelser og hævnglæde eller deling i retfærdige, det vil sige rethavende og nederdrægtige, der er grunddramaet i moderne fantasi. Det moderne retfærdighedsinstinkt er en hævnans og et drabsinstinkt... Det retfærdighedsinstinkt, der nu bærer de store krige, er blandt andet

en uhyre forstørrelse af den ordinæreste af alle uvilkaarlige følelser: den at man har ret.»

Ikke sant, her er i to ord det moderne menneskes mentalitet som socialt vesen skildret: vår rettferdighetssans er blitt et drapsinstinkt, og vi deler oss i «rettferdige og nederdrectige».

Disse mennesker tror de har rett og at alle andre har urett. Ja, at små mennesker blir grepet av storhetsvanvidd er jo det normale, om jeg så må si, men at det kan anta slike dimensjoner? Det fataleste for isfronten er at den ikke kan se sig selv i forhold til den øvrige del av folket; få mennesker iblant oss har i den grad mistet fornemmelsen av sine egne dimensjoner og den rolle de spiller i den alminnelige bevissthet. Ved å legge en psykoanalytisk målestokk på dem (hvilket jo er tidens mote) måtte man allerede derav kunne regne sig til deres dimensjoner. Men de skriker opp. Skulle man finne et passende bilde for det måtte det være disse små frosk i Syden, hvorav et par dusin i et lite basseng kan fylle et helt torv med larm en sommerkveld, så at man skulle tro det var en hær på marsj med sine trommer og sitt tross. Denne larm virker bedøvende på det trette borgerskap, som gir opp og går hjem og legger sig. Det er isfrontens innflytelse.

De tror de har rett! De som i et århundre ikke har hatt rett, som har tatt feil i alt hva de sa og gjorde. Aldri har vel en klasse mennesker tatt feil som de radikale i det nittende og tyvende århundre, sjelden har mennesker dummet sig ut som disse fornuftens prester og fremskrittets profeter, og neppe noensinne har uriktigere forestillinger om verdens sammenheng og tingenes orden vært næret enn av denne selvsikre intelligentsia, som med sine dundrende høytalere har behersket en tid av massepsykose og åndelig ensretning. Den gamle radikaler Aldous Huxley har skildret resultatet i «Brave new World», og de har fått sitt *monumentum aere perennius* reist av alt som het virkelig intelligens i verden, fra Carlyle til Chesterton, fra Nietzsche til Spengler, fra Dostojevski til Ibsen, fra Kierkegaard til Strindberg. Disse tidsåndens lakeier, som aldri har en selvstendig tanke i hodet, de var de kloke og rettferdige, alle andre var dumme eller nederdrectige, og de har fått rett fordi verden ikke har forstått hva det dreide sig om (nemlig at hele verdensproblemet stikker i en gymnasiasts genitalier) og ikke har fulgt dem i ett og alt (blant annet i at derfor bør alle ligge med alle), og derfor gjelder det nu om én gang for alle å *utrenske* «nazismen» av verden! Dette er i korthet deres tankegang og deres evangelium, som de for fullt alvor preker for en verden i ruiner, den samme verden de hadde satt sitt håp til og som de selv i ett og alt var mestre for, hvis grunnplan var deres og hvis utførelse i alle hovedtrekk var deres, ja hvis innretning var blitt i den grad etter deres nese at den for atskillige andre var blitt et helvete og en karikatur av en verden. «Das Unbehagen in der Kultur», det kan de godt tilskrive sig selv!

Som om man kunne *utrydde* «nazismen»! Kan man ta sine innvoller ut og legge dem i en bøykegryte? Det er det samme vanvidd som grep bolsjevikene da de ville utrydde «kapitalismen» og nazistene da de ville utrydde «jødene og plutokratene». I alle tre tilfelle har det vist sig at de nettopp derigjennem gjorde sig til tjenerne for den makt de ville overvinne, lot sig besette av den ånd de ville utdrive. De sanne nazister iblant oss nu er isfrontfolkene, likesom de sanne kapitalister er bolsjevikene og de sanne jøder nazistene. «Name ist Schall und Rauch», men vesenet består og skaper sig nye inkarnasjonsmuligheter. Hvilken forskjell er der på «Friheten» av i dag og «Fritt Folk» av i går? Like til navnet så er det jo det samme, nemlig en plump kamouflasje av hensikten og målet. Og hvordan er det «Dagbladet» og «Verdens Gang» vedblir å blande sig

i rettsoppgjøret, som om de var meddommere! Hva slags rettsoppgjør er det da? De tilmåler oss en for stor naivitet, likesom deres forbilder.

Hva i all verden er det disse mennesker tillater sig? En Einar Skavlan, som sammen med alle de andre norske dagbladsredaktører (på en nær, såvidt jeg vet, Trond Hegna) lot sig tvinge til å innta den odiøse kongeatikkel, dengang da det for den norske presse hadde vært anledning til å foreta en demonstrasjon som virkelig kunne ha betydd noe i vår begynnende kamp mot underkuelsen, og da det ennå ikke kostet noe, eller iallfall svært lite (Trond Hegna ble bare kastet på gaten) — og nu isfrontfører og harsk forfølger av «kultursvikere»! De sitter alle sammen i glasshus. Det er den annen falske forutsetning, de bygger på. Knappt én av dem er så ren at han kan kaste den første sten, og skulle han være det så er han omgitt av et kompani som stinker av svin på skogen. Den dystre sannhet er at «isfronten» innadtil er en «silkefront», hva gud og hvermann vet — og snakker om.

Men hvem av oss er det som ikke har hatt et øyeblikks vakling eller tvil, forvirring eller motløshet? Husk general Ruges ord! Og hvem er det som ikke har gjort dumheter eller begått feilgrep, fra Londonregjeringen til Stortingets presidentskap, fra Kirken til Høyesterett, fra Administrasjonsrådet til Hjemmefrontens ledelse. Fra dette dypt kompromitterte folk rekruteres nu en «isfront» av rettferdige og fullkomne som tror de kan dømme andre og øve historisk rettferdighet! Der vil for den som tenker over dette ikke være noe som er ubegripeligere enn at der har vært så mange mennesker som har villet påta sig å sitte i æresretter, drive isfrontagitasjon og stemple landsmenn som «nazister», «kultursvikere» og «stripete» fordi de ikke lystret enhver Karl Johan-parole eller hadde en annen mening om et og annet enn disse etterpårtrettferdige, hvem en nisselue ville passe bedre enn dommerkalotten. Ja, selv dette å sitte i landssvikdomstol ville etter min mening ingen mann med klare menneskelige rettsbegreper ha gjort sig skyldig i, hvis han hadde fått tid til å tenke sig om. Men det skulle jo noen til det verste, så vi må snarest være takknemlige for at det var dem som ville påta sig denne bitre jobb — bare de hadde gjort det med full bevissthet!

Det er ikke det samme hvem som sier en sannhet, i en løgners munn er den så allikevel bare løgn. Det er heller ikke det samme hvem der har rett; i den forstand er retten ikke for alle. Der er dem som ikke har rett til å ha rett. I den situasjon er isfronten overfor NS og silkefronten. Der går ingen bratt skillemur her mellom rettferdige og urettferdige, mellom de edle og de nederdrectige. For en utenforstående er det snart ikke mulig å se forskjell lenger, alt flyter i ett. Det er det som er det nedslående, men på sett og vis også det oppmuntrende, for verst er dog farisæernes herredømme. Må vi da be om Herodes Antipas!

Hele det norske folk har mistet retten til å dømme landssvikere. Det er sannheten, og den skulle man nu endelig en gang skrive sig bak øret. Det store landssvik ligger forut for okkupasjonen. Det folk som i en årrekke, mens alt tegnet til den store katastrofe, lot sig regjere av en Johan Nygaardsvold og trodde på en Halvdan Koht, «fordi han ville holde oss nøytrale», og som, da ulykken var over oss, tullet og tavet som Stortingets presidentskap og Hjemmefrontens ledelse (hver på sin side, se dokumentene!) har ingen som helst adkomst til å dømme andre, ikke engang landsforædere. Der kommer et øyeblikk da selv dette begrep ikke gjelder lenger for hederlige mennesker, nemlig når et folk er sunket så dypt at man for å redde sin sanvittighet må si sig løs fra det. Mange tyskere har vært og er i den situasjon (Thomas Mann er det klassiske eksempel). Kunne den virkelighetsblinde og

selvrettfærdige isfront ikke tenke sig at der fantes slike emigranter i Norge også?

Hva denne isfront har tillatt sig av forfølgelse og sjikane overfor vitterlig gode nordmenn som blott stod litt annerledes i tingene, eller kanskje bare av dumt konsekvensmakeri, for å hevde sig som ubestikkelig «isfront», det hører til de ugjerninger som nok tåler å sammenlignes med Nasjonal Samlings (selv om det ligger på et annet plan, eller kanskje just derfor), og som vil bli gjenstand for et fremtidig oppgjør, nemlig når deres hjerter og nyrer skal granskes. Jeg skal derfor ikke her trekke frem flere eksempler som ikke ville gavne noen eller tjene til noe i øyeblikket, jeg vil blott illustrere forholdet ved et par eksempler utefra, som viser hvilken ånd der nu faktisk råder blant disse mennesker.

På PEN-kongressen i Stockholm i 1946 fikk den danske forfatterinne Clara Hammerich store ubehageligheter (det manglet visst ikke meget på at hun var blitt bortvist) fordi hun hadde oversatt Hitlers «Mein Kampf», altså et rent objektivt stykke arbeide, utført for et forlag som ikke hadde annen hensikt med det enn å bringe et tidshistorisk dokument. De nordiske aviser inneholdt i flere dager artikler og notiser om denne groteske affære, hvordan den endte vet jeg ikke. I Frankrike er den bekjente litteraturhistoriker René Lalou blitt ekskludert av «De nasjonale dikteres sammenslutning» (en sådan eksisterer altså i Frankrike nu!), fordi han i en antologi av fransk poesi fra middelalderen til våre dager har tatt med noen dikt av Charles Maurras, redaktøren av «Action Française», som nu sitter i fengsel som Vichysympatisør. Det var den høyt beundrede lyriker, kommunisten Louis Aragon som fikk besørget dette. Han stod opp og anklaget Lalou for å være kollaboratør, «da han ved å utgi

Charles Maurras' dikt er blitt dennes medsammen-svorne og dermed tyskernes». Det utrolige er ikke at en fanatiker eller en frekk banditt (jeg vet ikke hvilken kategori Aragon i dette tilfelle skal henregnes til) kan finne på noe slikt, men at en hel forsamling går med på det. Jeg skal nøye mig med disse to eksempler av hundreder og tusener. Men nu spør jeg: hvorledes ville det gå den som i dag ville utgi en antologi av norsk lyrik og deri medtok et par av Hamsuns uødelige dikt? Hva ville f. eks. Hans Heiberg si til det, skulle han virkelig utelate «Øen»? Ja, sikkert.

Således står det til. Og det er liten trøst at det er like ille overalt. Intet har vi foraktet tyskerne for som for deres forfølgelse av Heine (vi behøver ikke å snakke om nazistene, de var jo utenfor alt), nu gjør vi selv det samme: river en død manns kunstnerskold ned f. eks. fordi han har vært «NS», som det er skjedd med Christian Sindings. Hvor lenge skal de andre bli hengende der, bedekket med en enda større skam?

Skal sannheten frem må det sies at isfronten er like full av hyklere som NS var av strebere, og når dertil kommer at de står mot den lite flatterende bakgrunn av alle de feilgrep og overgrep som er begått i rettsoppgjørets navn så tør vi nok spå at isfrontens nederlag vil bli like stort som nazismens — og like vel fortjent. *Den tvisynte.*

Efterskrift.

Jeg håper det må være klart at jeg her *kun* skriver om den typiske (politisk eller åndelig betonte) isfront, og at jeg ikke et øyeblikk har tenkt på de mange tapre menn og kvinner som har kjempet og lidt og som nu tilholder oss ikke å glemme. Jeg hører selv til dem som mener at der er ting som ikke kan glemmes — hvilket bør fremgå av min artikkel om silkefronten.

D. S.

Utfordring til åndelig dyst

Det er ikke bare på ski at svenskene slår oss. De slår oss på mange andre felter også. Også når det gjelder adgangen til åndelig dyst. Mens norske avisutgivere har vedtatt å stå helt fritt til å avvise annonser med politisk innhold som de ikke liker er slike annonser en kurant affære i Sverige. Som i andre demokratiske land for øvrig.

Denne adgang har en mann som heter Thor Thörnblad, medlem av «Svenska Teknologföreningen» benyttet

sig av. Han har i januar i dagspressen hatt store annonser med utfordring til finansminister Wigforss om en offentlig drøftelse av marxismen i pressen.

Hva utfordringen fører til, vet vi ikke, men at det er behov for større kjennskap til marxismens og kommunismens resultater i praksis er vi overbevist om. Vi forstår at «Friheten» angriper slik opplysningsvirksomhet via annonser, men vi forstår ikke at de andre aviser faktisk har tatt avstand fra prinsippet.

Atombomben i en tredje verdenskrig

Av oberst Johannes Schiøtz.

I «Farmand» for 31. januar 1948 påstår rittmester M. Tingseth i en artikkel under ovenstående titel at jeg i et foredrag i Konservative Studenters Forening bl. a. skal ha uttalt «som sin bestemte mening at atombomben *ikke vil bli anvendt* i den eventuelle tredje verdenskrig». Dette har jeg selv sagt aldri hevdet. Det ville ha vært usedvanlig tale.

Jeg uttalte derimot: «Jeg må tilstå at jeg i dag er mindre sikker på at en kommende krig vil bli en atomkrig, som jeg var i september 1945», og min hensikt med det jeg har sagt er å fremholde at vi ikke bør føle oss overbevist om at det kommer til en atomkrig.

I det referat i «Morgenbladet» for 23. januar som rittmester Tingseth bygger på, uttales det bl. a. «at han nært tvil om anvendelse av atombomben i en

kommende krig» og «Men vi bør ikke føle oss overbevist om at en tredje verdenskrig blir en atomkrig». Dette er jo noe ganske annet.

Efter foranstående er det formentlig ikke nødvendig å påpeke i detalj at de uttalelser eller oppfatninger rittmesteren for øvrig tillegger mig, har svær lite med ånden i mitt foredrag å gjøre. Det er åpenbart at han ikke hørte foredraget. Jeg er også sikker på at «Morgenbladet»s referent vil vært forbauset over den måte hans referat er blitt brukt på, så store uoverensstemmelser som det er mellom referatet og rittmester Tingseths artikkel.

Hvis noen skulle ha interesse av nærmere å få rede på min oppfatning av spørsmålet om atomkrig, tillater jeg mig å henvise til min kronikk i «Morgenbladet» for 9. desember 1947.

Johannes Schiøtz.